

4.2.3.4. STEFANOVITS PÁL 80 ÉVES

Várallyay György

(A köszöntő szakülés 2000. november 24-én a Szent István Egyetemen, Gödöllőn került megrendezésre)

1920. november 24-én született Kassán *Stefanovits Pál*, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja, egyetemi tanár, a magyar talajtani tudomány jelképpé vált, világszerte ismert és elismert személyisége.

Csak születési dátuma emlékeztet arra, hogy immár 80 éves. Olthatatlan szakma-szeretete, sokoldalú aktív tevékenysége, kedves, közvetlen, de tiszteletet parancsoló megjelenése, élettapasztalatokkal gazdagított szellemi nagysága és fizikai frissessége alapján egész más kor-kategóriába érezzük őt mindannyian: munkatársai, követői, tanítványai, barátai, tisztelői, akik most (mégis) 80. születésnapján köszöntjük Őt őszinte nagybecsüléssel, tiszteletteljes szeretettel. A köszöntés után azonban az év-számot rögtön elfelejtjük, s így kívánunk *Stefanovits Pálnak* még nagyon hosszú és eredményes alkotó életet, töretlen hitet és optimizmust a szakterület méltó elismertetéséért vívott harcához, lehetőségeket álmai és elképzelései megvalósításához! Úgy vélem, hogy a mi legméltóbb születésnapjaink csak egy komolyan gondolt ígéret lehet: „Az ünnepelttel együtt mindent megteszünk az eddigi életmű folytatásáért, kiteljesítéséért, a jól ismert *Stefanovits-i* talajtani tízparancsolat minél maradéktalanabb megvalósításáért”. Mindenki a maga frontján, a maga módján – de a *Stefanovits-i* munkásság szellemében.

Egy *Stefanovits Pál*éhoz méltó gazdag életpálya pontos bemutatása, értékelő feldolgozása, belőle a jelenre és a jövőre vonatkoztatható következtetések levonása megoldhatatlan feladat egy jubileumi köszöntő keretei között. Hisz erre szacikkek sora vagy egy monográfia-szerű életmű-feldolgozás nyújthatna csak lehetőséget. Itt csak az eddigi életpálya fontosabb állomásainak és eredményeinek vázlatos összefoglalására van lehetőség, a teljesség igénye nélkül.

Stefanovits Pál a József Nádor Műszaki és Gazdaság Tudományi Egyetemen 1942-ben szerzett diplomát. Gazdag kémiai alapismeretei, a szülői környezetben kialakult kert- és növényismerete már korán ötvözték benne a geológia, természeti földrajz és növénytan iránti érdeklődést, s terelték – logikusan – a talajtan irányába. Szigorlati dolgozata, a „Bős” Kreybig-féle átnézetes talajismereti térképlap megszerkesztése és magyarázó füzetének összeállítása (1943) már ezt tükrözte. Egyben elvezette a Földtani Intézet Talajtani Osztályára, ahol 1942-től 1949-ig a magyar talajtan eddigi legnagyobb méretű, értékű és jelentőségű akcióprogramjában történő aktív részvétel jelentette fő tevékenységét. Az ország teljes területére elkészült 1:25000 méretarányú átnézetes talajismereti térképlapok közel 10%-át *Stefanovits Pál* készítette – az országos különböző területeiről. Ez a munka megismertette Vele Magyarországot mozaikosan tarka talajviszonyait, természeti tájait, azok talajhasznosítási problémáit. Ilyen fantasztikus személyes tapasztalat-anyag alapozta meg később „Magyarország talajai” című – két kiadást (1956, 1963) megért – monográfiáját, „Talajtan” könyveit,

tudományos dolgozatainak, megszerkesztett térképeinek jelentős hányadát. Nem véletlen, hogy a „Magyarország talajai” c. témakör oktatását *Stefanovits Pál* mind a mai napig fenntartotta magának különböző egyetemek, különböző szintű szakképzésében. Változatlan lelkesedéssel és frissességgel járja ma is az országot, még mindig talál újabb és újabb felfedezni valót a tájban, az ökoszisztémákban, a talajokban, annak el- lenére, hogy azok szinte minden négyzetméterét pontosan ismeri. Bámulatos térbeli emlékezőtehetséggel, valóság-láttatóan és szuggesztivitással képes ezeket elmondani, leírni, különböző munkáiban szintetizálni.

Stefanovits Pál egész tudományos életpályája ezt a természet-közeli, az okokra választ kereső indítást tükrözi. Mind a négy nagyobb állomásán életének: 1942-1949-ig a Földtani Intézetben; 1949-1965-ig – alapító tagként – a Magyar Tudományos Akadémiai Talajtani és Agrokémiai Kutató Intézetében, az Intézet Talajtani Osztályának élén; 1965-től 1990-ig a Gödöllői Agrártudományi Egyetem Talajtani (majd Talajtani és Agrokémiai) Tanszékének vezetőjeként; majd a Magyar Tudományos Akadémia Agrártudományok Osztályának elnökeként, illetve az MTA különböző bizottságainak tevékeny részeseként, hosszú éveken keresztül az MTA Talajtani Bizottságának elnökeként. Minden munkahelyén és pozíciójában a természet – elsősorban a talaj – iránti csodálat, tiszteletteljes szeretet, tudományos kíváncsiság és tetterre kész, aktív aggodás irányította. Ez volt a célja kutatómunkájának, oktatási-nevelési-szemléletformálási tevékenységének, tudományszervezési-tudománypolitikai koncepciójának és ezek megvalósítása érdekében tett erőfeszítéseinek.

Stefanovits Pál páratlanul eredményes tudományos munkásságát az alábbi logikai láncra fűzve lehet legtömörebben összefoglalni: a talaj megismeréséhez megfelelő vizsgálatok, ehhez pedig megfelelő módszerek szükségesek; ezek adnak lehetőséget a talaj tulajdonságának és az ezeket létrehozó anyagforgalmi folyamatoknak a megismerésére; ez nyújt alapot a talajok különböző célok érdekében történő osztályozására, csoportosítására, majd egy korszerű szintézis eredményeképpen a földértékelés talajtani megalapozására; a hazai tájak talajainak alapos megismerése ezen osztályozási-csoportosítási rendszerek kereteibe helyezve ad lehetőséget a korszerű talajtérképezésre; s mindez együtt talajaink ésszerű hasznosítására, védelmére, megóvására. *Stefanovits Pál* mindegyik területen maradandót alkotott:

- Gazdagította és továbbfejlesztette a **talajvizsgálati módszereket**, elsősorban a kémiai elemzések, a mikromorfológiai vizsgálatok, valamint a talaj ásványi részének korszerű vizsgálata területén.
- A **talajban végbemenő folyamatok** közül különös figyelmet fordított a Fe- és Al-dinamikára, az agyagásvány-átalakulásokra, a környezet savasodására, valamint a víz és szél okozta talajerózió tanulmányozására. Nemcsak a változások tényszerű regisztrálására törekedett, hanem a folyamatok mechanizmusának tisztázására, kvantifikálására, befolyásolási lehetőségeinek feltárására. A talaj környezeti érzékenységének korszerű jellemzésére irányuló kutatásai jelenleg is folynak.
- Nemzetközileg ismert szaktekintélye a **talajosztályozásnak és talajtérképezésnek**. Munkatársaival megalkotta Magyarország talajainak genetikai osztá-

lyozási rendszerét, megszerkesztette az ország 1:200000, majd 1:500000 Ge-netikus Talajtérképét és erre alapozva a hasonló léptékű céltérképek sorát. Ezek közül kettő külön is kiemelésre érdemes: „Magyarország talajpusztulási térképe” és „Magyarországi talajok agyagásvány-társulásainak térképe”. Részt vett a FAO/UNESCO Világ talajtérkép és a FAO Európa Talajtérkép megszerkesztésében és jelentős erőfeszítéseket tett a nemzetközi talajosztályozási rendszerek hazai viszonyokra történő adaptálására.

- Mindenkinél jobban ismeri és szereti az **ország tájait, talajait**. Tudományos elemzése hiányt pótolnak, szemléletes leírásai, előadásai és szakmai kirándulás-vezetései több generáció hallgatói és szakemberei számára tették vonzóvá, majd választott élethivatássá a talajtant, talajhasznosítást, talaj- és környezetvédelmet.
- Munkatársaival együtt kidolgozta a **korszerű földértékelés** talajtani alapjait. Sajnos ennek gyakorlati bevezetését a közgazdasági tényezők rendszerbe dolgozásának elmaradása, késlekedése, elakadása miatt még neki sem sikerült elérnie, hiába fogalmazódott meg ez irányú társadalmi igény, s adódott ennek bevezetésére – sajnos kihasználatlanul hagyott – lehetőség a rendszerváltáskor és a földtulajdonviszonyok átrendeződésekor.

Stefanovits Pál remek tollú **szakíró**. Munkáit kitűnően felépített logikus szerkezet, igényes, pontos, jól érthető és világos stílus, választékos magyar nyelvezet teszi különösen értékké és népszerűvé. „Magyarország talajai” című monográfiája, két „Talajtan” könyve négy kiadást ért meg, s vált a megjelenést követően rövid idő alatt keresett hiánycikké. Sikeres volt munkatársaival összeállított „Talajvédelem-környezetvédelem” című könyve (1977), valamint az 1999-ben megjelent „Talajtan” könyv (*Stefanovits, Filep & Fülek* 1999). Nemzetközileg a „Brown forest soils” című kézikönyve (1971) vívott ki általános elismerést.

Tudományos munkásságának eredményességét jól jelzi az 1952-ben megszerzett kandidátusi, az 1967-ben megszerzett nagydoktori cím, a Magyar Tudományos Akadémia levelező (1970), majd rendes (1976) tagjává választása, 1999-ben pedig a legmagasabb hazai tudományos elismerés, az „Akadémiai Aranyérem” elnyerése.

Stefanovits Pál az 1955. évi magyarországi Nemzetközi Talajtani Konferenciát követően egyre szélesebb körű **nemzetközi elismerést** szerzett. A Nemzetközi Talajtani Társaság kongresszusainak 1956 óta rendszeres résztvevője. Tudományos eredményeit a világ számos országában megtartott különböző rendezvényeken ismerhették meg a résztvevők. Elismertségét tükrözi, hogy tagja az Osztrák Tudományos Akadémiának, a Német Természettudósok Leopoldina Akadémiájának, a Szovjetunió Mezőgazdasági Tudományos Akadémiájának, választott tagja a Német Talajtani Társaságnak, díszdoktora a bécsi Universitát für Bodenkultur-nak, tulajdonosa a Dokucsájev Emlékéremnek.

A tudományos tevékenységet gazdag és sikeres **oktatói-nevelői** életpálya egészítette ki, s eredményes **tudományszervezési/tudományirányítói** munka tette teljessé. *Stefanovits Pál* nemcsak Gödöllőn, hanem több más egyetemen is oktatta és oktatja a

talajtant, korszerűen, vonzóan, maradandóan. Hat évig volt a Gödöllői Agrártudományi Egyetem rektor-helyettese, megszervezte a talajtani, talajerőgazdálkodási, majd környezetvédelmi szakmérnök-képzést. Létrehozta és sok éven át irányította a Környezet- és tájgazdálkodási Szakot, majd Intézetet. Az Egyetem díszdoktora. Tagja volt a Kossuth- és Széchenyi-Díj Bizottságnak, az MTA Doktori Tanácsának, valamint az Országos Környezetvédelmi Tanácsnak. Jelentős szerepet vállalt a Magyar Agrártudományi Egyesület Talajtani Társaságában, a MTESZ Környezetvédelmi szakosztályában; tiszteletbeli tagja több társtudomány tudományos társaságának; tagja több tudományos folyóirat, így az Agrokémia és Talajtan szerkesztőbizottságának.

Munkásságát Állami Díj (1985), több magas állami **kitiüntetés** (a Munka Érdemrend arany fokozata, 1971, 1979; Magyar Köztársaság Érdemrend Középkeresztje 1996), Díj (MTEST 1992, „Ipolyi Arnold” 1998) és Emlékérem („Treitz Péter” 1973, „Tessedik Sámuel” 1978, „Vadas Jenő” 1999) ismeri el.

Az egész hazai talajtani szakember-társadalom büszke arra, hogy ilyen reprezentánsa, „misszionáriusa”, nemzetközileg elismert tudós vezéregyénisége, vonzó emberi karakterű iskolateremtője van, mint *Stefanovits Pál*. Büszkék vagyunk rá, s arra, hogy magunkénak vallhatjuk s így köszönhetjük 80. születésnapján. További eredményes munkájához kívánunk Neki sok erőt és nagyon jó egészséget!